

Het havenlicht van Stellendam

door Peter Kouwenhoven

Op 7 oktober 2020 werd aan het oude havenkanaal van Stellendam een replica van het voormalige havenlicht geplaatst. Sander van Oudenaaren schreef er al over in een artikel in het winternummer 2020 van de Vuurboet. Een leuke aanleiding om wat dieper in de geschiedenis van deze markante lichtopstand te duiken.

Nadat in 1751 de Statendam was aangelegd tussen de eilanden Goeree en Overflakkee, groeide aan weerszijden van de dam land aan door de aanvoer van slib. Vanaf 1769 werden deze 'gorzen' fasegewijs ingedijkt. Een groot deel daarvan werd in 1780 in één keer ingedijkt, waardoor de Eendrachtspolder ontstond. In 1782 werd in deze nieuwe polder het eerste stenen huis gebouwd. In de jaren daarna ontwikkelde zich hieromheen het dorp Stellendam. De inwoners leefden voornamelijk van de landbouw en de garnalenvisserij.

Aanvankelijk was Stellendam met een kreek tussen de gorzen ten noorden van de Eendrachtspolder verbonden met het Zuiderdiep. Dit 'havenkanaal' werd in de loop van de tijd ingekaderd door nieuwe indijkingen. Aan de oostkant werd in 1803 de Scharrezeepolder aangelegd en aan de westkant werd in 1883 het Molengors ingedijkt. In 1891 werden bij Stellendam drie lichtopstanden gebouwd om het scheepvaartverkeer over het Zuiderdiep te geleiden. Op de westelijke havendam kwam een bruine, opengewerkte ijzeren opstand met een grijs, ijzeren lichthuis, ter vervanging van het bestaande havenlicht. Op de dijk van de Scharrezeepolder werd een bruine, open-

gewerkte ijzeren opstand met een geel, houten lichthuis geplaatst. Deze gaf samen met het havenlicht leiding in het Zuiderdiep, vanaf de Kwade Hoek richting Stellendam. Op de dijk van het Molengors (de Molenpolder) kwam een vergelijkbare opstand die samen met de kerktoeren van Goedereede leiding gaf vanaf 'Baak de Pieter' op het westelijke havenhoofd van Dirksland, richting Stellendam. De drie vaste witte lichten werden op 12 januari 1892 voor het eerst ontstoken.

Op 20 februari 1894 werd de bouw van een lichtwachterswoning aanbesteed door het Loodswezen. De woning verrees op de Molenkade, aansluitend bij al bestaande bebouwing. Van daaraf was er goed zicht op het havenlicht en op de andere lichtopstanden. De woning is er nog steeds, met het adres Molenkade 32.

Op 31 juli 1909 besloot de gemeente Stellendam om havengeld en 'kaaigeld' te gaan heffen. Dat bracht een schipper ertoe om aan de gemeenteraad voor te stellen het havenlicht voortaan ook in de zomer 's nachts te ontsteken. In 1930 ontstond discussie over het doven van de geleidelichten bij Stellendam. De visserijvereniging heeft zich toen, met succes, sterk gemaakt voor het behoud van het

Een kaart van Stellendam en het Zuiderdiep uit 1905, met daarop het havenlicht en de geleidelichten. Helemaal rechts Baak de Pieter.

havenlicht op rijkskosten. De twee andere lichten zijn wel gedoofd.

Oorspronkelijk had het havenlicht gasverlichting maar in 1931 is het licht geëlektrificeerd. Op 10 oktober 1931 werd daartoe een contract gesloten met het de Energiemaatschappij Goeree-Overflakkee (EMGO). Het klokje voor de automatische bediening haperde echter al snel, wat op 5 november 1932 tot klachten in de gemeenteraad leidde: "Het klokje is stuk en nu steekt Groenheide dat licht aan als hij thuis komt, den eenen avond is dit echter half zeven, dan weer half negen en dat is geen toestand. Zondags brandt het soms tot half in den middag."

De watersnoodramp van februari 1953 verwoestte een groot deel van Stellendam en 62 inwoners verloren het leven. Ook het havenlicht raakte beschadigd. Het licht bleef lange tijd gedoofd, wat voor een schipper uit Stellendam aanleiding was om op 6 januari 1954 een voorstel tot herstel in te dienen bij de gemeente. De gemeente meende echter dat het havenlicht niet hersteld zou worden omdat de haven zou komen te vervallen en de schippers en vissers volgens de laatste berichten naar Hellevoetsluis zouden moeten.

Het dorp werd weer opgebouwd en het havenlicht werd uiteindelijk toch hersteld. Op foto's uit de jaren zestig heeft het havenlicht niet meer de bolle koepel met walmbol maar een puntig dakje. Verder is het nog wel de originele opstand uit 1891. Het is niet bekend wanneer de koepel werd vervangen. Mogelijk gebeurde dit na de watersnoodramp.

In november 1958 begonnen in het kader van de Delta werken de eerste werkzaamheden voor de aanleg van de Haringvlietdam, tussen Stellendam en Voorne. In 1966 was het sluiscomplex middenin het Haringvliet gereed. Van daaraf werden vervolgens dammen gebouwd naar beide oevers. Ten noorden van Stellendam, aan de westkant van de Haringvlietdam, werd een nieuwe vissershaven gebouwd. De werkhaven aan de oostkant werd omgevormd tot binnenhaven. In 1970 waren de Haringvlietdam en de havens gereed. De oude haven van Stellendam had

Het havenlicht met de oorspronkelijke koepel met walmbol.

Het havenlicht in de jaren negentiezestig.

nu geen open verbinding meer met de Noordzee. Het havenlicht werd daarom in dat jaar gedoofd en de opstand afgebroken. De oude haven bleef nog wel in gebruik als recreatiehaven.

Bronnen:

- Sander van Oudenaaren, 2020. Replica havenlicht Stellendam opgericht. De Vuurboet 29(2020)4:23.
- Archief van wijlen Henk Huis uit Voorburg.
- www.krantenbankzeeland.nl
- Kadaster (www.topotijdreis.nl)